Kijkje in Nationaal Historisch Archief

Nationaal geheugen van Aruba in te klein, brandgevaarlijk gebouw

ORANJESTAD — Op een handgeschreven bordje aan de zijmuur van een gebouw in de Steenstraat in Oranjestad staat 'Nationaal Historisch Archief'. In dit gebouw was vroeger het Rialto theater gevestigd. Eind jaren tachtig ontstond daar brand door kortsluiting, waarna het theater voorgoed werd gesloten. Nu werken in dit gebouw elf mensen. Beneden twee; zij zijn werkzaam in het depot, de plaats waar alle dozen met documenten in schappen zijn opgeslagen. Boven, de brede, houten trap op, wordt in vijf afdelingen gewerkt: restauratie, onderzoek, audio-visueel, studiezaal en administratie.

Bij binnenkomst boven is links een lange balie; rechtuit is de expositiezaal, waar Lucia Kelly druk bezig is met de voorbereidingen voor de expositie 'Aruba voor 1950', die waarschijnlijk eind deze maand te bezichtigen zal zijn. Kelly, die zich normaliter bezighoudt met het documenteren van orale geschiedenis, wil voor deze expositie nog enkele oudere Arubanen benaderen om aan nog meer foto-materiaal van vroeger te komen.

Links van de balie is een langwerpige kamer, de studiezaal, die bemand wordt

Tot 1831 kunnen wij de stambomen herleiden

door Henk Ooft. Ooft was veertien jaar lang werkzaam op het archief in Utrecht. Hij begeleidt met woord en daad de mensen die informatie zoeken over het, of hun, verleden. "Vaak krijg ik mensen die hun stamboom willen uitpluizen", vertelt Ooft. "Aan de hand van geboortebewijzen, trouw-aktes en overlijdens-aktes kunnen wij daarbij behulpzaam zijn."

Ooft demonstreert ter verduidelijking het gebruik van de microfilm: een in prachtig schuin handschrift geschreven geboorte-akte komt op het scherm. "Tot 1831 kunnen wij de stambomen herleiden: toen werd pas geregistreerd wie er trouwde, overleed of geboren werd. Misschien hebben pastoors en dominees op Aruba of de frères in Nederland wel documenten waar het archief heel blij mee zou zijn...", zegt Ooft hoopvol. "Bij ons wordt alles zuurvrij bewaard."

JONG

Het Archief is 'vrij jong'. Voor 1989 was het een onderdeel van Bureau Interne Diensten (BID) en heette Registratuur en Archiefzaken. Het was niet een echt archief te noemen. Pas in 1989 kreeg het archief een eigen gebouw, het voormalige Rialto theater, dat na een grote verbouwing een keurig aanzien heeft. Vanaf 1994 opereert het Archief zelfstandig. "Helaas is dit gebouw nu al te klein", is de klacht echter, en "het bevalt helemaal niet", zegt Raymond Hernandez, historicus en hoofd van het Archief.

Waarom het niet bevalt? "Het is bijzonder brandgevaarlijk hier. Houten vloeren en aan twee zijden andere gebouwen tegen ons aan. Deze gebouwen hebben keukens, waarvan de electriciteitsleidingen vast niet aan de gestelde eisen voldoen." Beneden in het depot zijn schotten voor de ramen gemaakt, maar ongedierte heeft hier vrij spel: "Nee, dit is geen plaats voor een archief. Dat is het nationale geheugen van een land, daar mag je niet mee spelen."

De zorg en eerbied waarmee met documenten wordt omgegaan, duidt op grote waardering voor het verleden. Daarom zou men het Archief graag in een mooi, historisch gebouw gevestigd zien: "Bijvoorbeeld dat gebouw in de Concessielaan, dat gerenoveerd wordt", zegt Hernandez hoopvol over het grote stijlvolle gebouw, waar aanvankelijk plannen voor waren om een discotheek in te vestigen. Buurtbewoners waren hier echter fel op tegen, en verijdelden de plannen. Een 8-pagina's tellend rapport van het Algemeen Rijks Archief Nederland bevestigt dat het gebouw in de Steenstraat absoluut niet de geschikte huisvesting heeft.

DISCO

Rechts achter de studiezaal, de administratie en de micro-

Aruba kent oerfamilies zoals Croes, Laclé, Eman en Beaujon

film-afdeling met donkere kamer-in-de-maak van Vito Petrochi, werkt Englo Dubero. Hij is restaurateur en belast met conservering van documenten. "Alle documenten moeten ontzuurd worden, met chemicalien bewerkt tegen ongedierte zoals bijvoorbeeld zilvervisjes, en zuurvrij worden opgeslagen", zegt Dubero, terwijl hij bezig is om een document met Japans papier te verstevigen. Achter hem staat een groot rek, waar de behandelde papieren moeten drogen, grote witte bakken en een speciaal apparaat voor ontzuring. De afzuigkap hiervan ontbreekt helaas, zodat het niet gebruikt kan worden.

Beneden in het depot, waar de temperatuur constant rond de twintig graden gehouden wordt, worden de documenten in speciale ontzuurde dozen bewaard: archieven van de regering, politie, justitie en posterijen. "De documenten die het meeste gevaar lopen verloren te gaan zijn die uit de jaren 1870 - 1920", zegt Dubero. "Het papier uit die tijd is heel gevoelig voor licht. Als de zuurgraad van het papier wordt verlaagd, verliest het papier zijn gele kleur. Ruik maar eens aan oude, vergeelde documenten, die ruiken echt zuur."

ZUUR

Lucia Kelly is bezig de geschiedenis van Aruba, zoals door amateur-historicus Jan de Hartog al beschreven, te voorzien van anekdotes, kanttekeningen en ervaringen: "De feiten die De Hartog beschrijft zijn allemaal juist, de interpretatie ervan klopt alleen niet altijd." Kelly bezoekt oudevandagen, die haar gegevens over vroeger, over hun grootouders en levensstijl, kunnen geven. Zij neemt alle gesprekken op tape op en werkt ze later uit.

Kelly heeft de orale geschiedenis even terzijde gelegd om zich te concentreren op de komende tentoonstelling. De officiële opening van de Lago Oil en Transport Company speelt in deze tijd de hoofdrol.

"Vreemd genoeg schijnt er veel historisch materiaal in Venezuela te zijn, in Coro. Dat dateert nog uit de Spaanse Periode (1499-1636). Alle gegevens uit die tijd liggen in een hoek opgeslagen: de documenten zijn in het Nederlands geschreven, dus niemand kan het lezen. Ik hoop dat wij deze en de andere archieven die zich op Curaçao, in Nederland en zelfs in de Dominicaanse Republiek bevinden, terug op Aruba kunnen krijgen", zegt Hernandez hoopvol over het compleet maken van het Archief.

FAMILIEWAPENS

Met Ooft wordt nog even doorgepraat over genealogie op Aruba. Pas tegen de Middeleeuwen gingen mensen

Veel historisch materiaal in Venezuela

pas een achternaam gebruiken om onderscheid te maken tussen personen met dezelfde voornaam. Meestal werd als achternaam het beroep gekozen dat de persoon in kwestie uitoefende. Ooft laat een kopie zien van een document dat de geschiedenis van de familienaam Croes toont. Croes maakte vrijwel zeker kruiken of mokken. De eerste maal dat de naam Croes in de geschiedenis voorkomt, is in de dertiende eeuw. Marqardus Cruse leefde rond 1225 en ene Hinrich Dichus Cruse rond 1258 in Hamburg. Croes is van origine echter een Nederlandse naam.

Belangrijke families lieten (en laten) vaak familiewapens maken. Vroeger werd dit gedaan om onderscheid te maken in de familienaam. Bijvoorbeeld, de familie Jansen uit Overijssel had een ander wapen dan de familie Jansen uit Utrecht. Het wapen van de familie Croes heeft drie struisvogelveren, hetgeen op adelijke afkomst duidt. Op Aruba zijn er een aantal oer-families, waar bijna alle Arubanen naar te herleiden zijn. Dit zijn de families Laclé, Maduro, Oduber, Croes, Beaujon en Eman, om maar een paar te noemen.

EMAN

Over het geslacht Eman, dat oorspronkelijk uit Duitsland

Croes maakte vrijwel zeker kruiken of mokken

afkomstig is, valt te lezen dat twee broers in 1764 en 1778 op Curaçao aankwamen en zich rond 1801 op Aruba vestigden. De naam Hendrik Eman komt al in 1740 voor. Uit het soldijboek van de West Indische Compagnie blijkt dat deze Hendrik Eman als soldaat naar Curaçao vertrok. Hij verdiende 8 gulden per maand.

Wat zijn de toekomstplannen van het Archief? "Professionaliseren", zeggen de werknemers als uit een mond. "Wij hebben experts nodig die ons kunnen helpen met bijvoorbeeld het inventarisatie-project. Alle dozen uit het depot moeten geïnventariseerd worden. Dat kunnen wij niet alleen af. Verder willen we graag dat het Archief toegankelijker wordt voor publiek. Door het houden van tentoonstellingen en wat meer naar buiten treden, wil men dit bewerkstelligen. Maar het belangrijkste is dat wij verhuizen; wij moeten hier weg..."